

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ОСТРОГРАДСЬКОГО
Факультет права, гуманітарних та соціальних наук
Кафедра психології, педагогіки та філософії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
та методичної роботи

Віктор КОСТІН
2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА ВИБІРКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПСИХОЛОГІЯ МАСОВОЇ ПОВЕДІНКИ»
Другого (магістерського) освітнього рівня
спеціальність **053 «Психологія»**
освітньо-професійна програма **053 «Психологія»**

КРЕМЕНЧУК 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Психологія масової поведінки» розроблена на основі освітньо-професійної програми «Психологія», підготовки здобувачів освіти освітнього рівня «Магістр» за спеціальністю 053 «Психологія» та відповідних нормативних документів

Робочу програму розробили:

Професор кафедри психології, педагогіки та філософії, доктор філософських наук Москалик Г. Ф.

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри психології, педагогіки та філософії, протокол №_1__ від _01.09._____2023 р.

Гарант освітньої програми _____ Ольга ЛІТВІНОВА

Завідувач кафедри _____ Ольга ЛІТВІНОВА

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні науково-методичної ради факультету права, гуманітарних і соціальних наук протокол №_1__ від __04.09._____2023 р.

Голова науково-методичної ради _____ Людмила ВАСЕЧКО

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів* – 5 кредита ECTS	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	за вибором
Модулів – 1	Спеціальність 053 «Психологія»	
Змістових модулів – 2	Освітньо-професійна програма «Психологія»	Рік підготовки: (курс)
Індивідуальне науково-дослідне завдання <small>(КР, КП, РР, РГ, к/р)</small>		1-й
Загальна кількість годин – 150		Семестр
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,57 самостійної роботи студента – 7,14		1-й
	Лекції	
	24 год	
	Практичні, семінарські	
	26 год	
	Лабораторні	
	год	
	Самостійна робота	
100 год		
	Вид контролю: диференційований залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 50:100

* 1 кредит = 30 год.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Предмет вивчення навчальної дисципліни є знання про психологічні особливості масової поведінки, механізми її виникнення, розвитку та способи врегулювання, які є необхідними для забезпечення професійного підходу до вирішення практичних проблем у різноманітних сферах людської життєдіяльності, де проявляються феномени масової свідомості.

Психологія масової поведінки – одна з важливих дисциплін психологічної підготовки майбутніх фахівців. Події, що відбуваються в Україні, вимагають від майбутніх фахівців глибокого розуміння особливостей масової поведінки, її чинників та знання способів управління масовою поведінкою в критичних ситуаціях. Існує об'єктивна потреба суспільства в оволодінні сучасними психологічними знаннями і досвідом.

Мета: формування у студентів теоретичних знань про психологічні особливості прояву, закономірності, механізми феноменів масової свідомості та поведінки в контексті суспільно-історичних і культурних умов розвитку суспільства; засвоєння основних механізмів та способів впливу на формування мас, масової свідомості і поведінки.

Завдання:

- формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про психологічні особливості функціонування масової поведінки та основи захисту від маніпуляцією свідомістю мас;
- розвиток навчальних умінь і регуляції своєї життєдіяльності;
- розвиток творчого потенціалу майбутніх психологів;
- розвиток комунікативних навичок студентів в процесі навчальної та професійної діяльності;
- посилення моральних засад встановлення міжособистісних взаємин; - розвиток мотивації до навчання та до майбутньої професійної діяльності;
- формування прагнення до саморозвитку;
- виховання національної гідності і патріотизму, громадських якостей, вимогливості до себе й відповідальності;
- виховання поваги до особистості; - формування психологічної культури майбутнього фахівця-психолога.

Згідно вимог Стандарту вищої освіти України другого магістерського рівня вищої освіти, галузі знань шифр «05 Соціальні та поведінкові науки», спеціальності шифр 053 «Психологія» дисципліна забезпечує набуття здобувачами вищої освіти наступних компетентностей:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати проблеми, задачі дослідницького та/або інноваційного спрямування у сфері психології.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- історичні аспекти дослідження масових психологічних феноменів;
- структуру, компоненти, механізми та форми масової поведінки;
- регулятори та детермінанти масової поведінки;
- передумови виникнення, динаміку масових суспільних явищ, прийоми запобігання масових деструктивних процесів;

- психологічні особливості масової культури (системи установок, інтересів, цінностей) та її впливу на поведінку мас;

- психологічні основи масової комунікації, види та особливості функціонування засобів масової комунікації;

вміти:

- оперувати понятійно-категоріальним апаратом психології масової поведінки;

- складати програму і самостійно проводити дослідження феноменів масової поведінки;

- виявляти особливості психологічного впливу масових суспільних явищ на особистість, малі соціальні групи, соціальні процеси;

- ефективно застосовувати у практичній діяльності методи дослідження психології масової поведінки;

- здійснювати психологічний аналіз масових соціально-психологічних явищ.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль № 1

Тема 1. Предмет та завдання психології масової поведінки

Психологія масової поведінки як галузь психологічної науки. Предмет психології масової поведінки. Зв'язок психології масової поведінки з іншими науками. Проблематика та завдання психології масової поведінки. Проблеми і перспективи розвитку психології масової поведінки.

Тема 2. Історія дослідження масових психологічних феноменів

Модель масово-елітарного суспільства як передумова виникнення психології мас. Маси як соціально-психологічний та політичний феномен: історія і сучасність проблеми. Франко-італійська наукова школа психології мас (Г. Тард, Ш. Сігеле, Г. Лебон). Психоаналітична теорія мас у працях Фрейда, Е. Фрома, К. Юнга. Інтерпретації мас в теоріях елітології (Х. Ортеги-і-Гассета, Г. Моски та В. Парето).

Тема 3. Психологічна характеристика масової активності громадян

Історія становлення проблеми масової активності в зарубіжній та вітчизняній науці. Методи дослідження масової активності. Основні різновиди масової стихійної поведінки. Чинники, що детермінують виникнення масової стихійної поведінки.

Змістовий модуль № 2

Тема 4. Методи впливу та прийоми управління масами

Масовий вплив: наукові дефініції і тлумачення. Види, прийоми, методи, засоби масового впливу. Технології масового впливу.

Тема 5. Психологія натовпу

Поняття натовпу, його особливості. Класифікації натовпу. Психологічні властивості натовпу. Психологічні особливості індивіда в натовпі. Основні механізми утворення натовпу. Основні етапи формування натовпу. Потенційні сценарії еволюції натовпу. Прийоми управління та маніпуляції натовпом. Роль вожака в натовпі. Типологія вождів натовпу. Механізми та способи управління натовпу вождями.

Тема 6. Психологія маніпуляцій масовою свідомістю

Поняття «маніпуляція» та його ознаки. Межі поняття «маніпуляція». Маніпуляція свідомістю як взаємодія. Базові умови протидії маніпуляції. Невербальна комунікація. Особливості інтерпретації вербальних повідомлень. Феномен «економії мислення». Механізми маніпулювання масовою свідомістю. Створення контексту, звернення до інстинктів, вплив слова на підсвідомість, психологічний захист, мозаїчна культура. Реклама. Сублімінальний ефект. Основні складові маніпуляції масовою свідомістю. Мова слів. Мова образів. Інші знакові системи. Критерії маніпулятивного впливу.

Тема 7. Масова комунікація і громадська думка

Громадська думка як вияв масової свідомості суспільства. Масова комунікація: проблема визначення, етапи розвитку. Рівні, функції, структура масової комунікації. Форми, формати, ефекти масової комунікації. Види та ефекти масової комунікації.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
л		п	лаб	с.р.	
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль № 1					
Тема 1. Предмет та завдання психології масової поведінки	20	2	4	-	14
Тема 2. Історія дослідження масових психологічних феноменів	20	4	4	-	12

Тема 3. Психологічна характеристика масової активності громадян	20	4	4	-	12
Змістовий модуль № 2					
Тема 4. Методи впливу та прийоми управління масами	20	4	4	-	12
Тема 5. Психологія натовпу	30	4	4	-	22
Тема 6. Психологія маніпуляцій масовою свідомістю	20	4	2	-	14
Тема 7. Масова комунікація і громадська думка	20	2	4	-	14
ІНДЗ (КР, РГ, к/р)	-	-	-	-	-
Залік	-	-	-	-	-
Усього годин	150	24	26		100

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		дфн
Змістовий модуль № 1		
1	Предмет та завдання психології масової поведінки	4
2	Історія дослідження масових психологічних феноменів	4
3	Психологічна характеристика масової активності громадян	4
Змістовий модуль № 2		
4	Методи впливу та прийоми управління масами	4

5	Психологія натовпу	4
6	Психологія маніпуляцій масовою свідомістю	2
7	Масова комунікація і громадська думка	4
	Усього	26

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		дфн
1	Предмет та завдання психології масової поведінки	20
2	Історія дослідження масових психологічних феноменів	20
3	Психологічна характеристика масової активності громадян	20
4	Методи впливу та прийоми управління масами	20
5	Психологія натовпу	30
6	Психологія маніпуляцій масовою свідомістю	20
7	Масова комунікація і громадська думка	20
	Усього	150

Підготувати навчально-наукову доповідь (обсягом 5-7 сторінок друкованого тексту) за однією з запропонованих тем:

Теми доповідей

1. Масова активність як різновид девіантної поведінки.
2. Прикладні аспекти психології масової активності в сучасних умовах.
3. Історичні погляди на сутність натовпу.
4. Закономірності виникнення та особливості динаміки панічного натовпу.
5. Поняття «чутки» та їх місце в життєдіяльності суспільства.
6. Основні ознаки та типологія чуток.
7. Причини та умови виникнення чуток.
8. Організація профілактики і протидії чуткам.
9. Протиборство між молодіжними угрупованнями та його соціальнопсихологічні наслідки.
10. Футбольні фанати як суб'єкти масової поведінки.
11. Роль засобів масової інформації в розповсюдженні маргінальних молодіжних субкультур.
12. Динамічні регулятори масової поведінки.
13. Стійкі регулятори масової поведінки.
14. Традиції як стійкий регулятор масової поведінки.
15. Психологічні характеристики та функціональне значення традицій.

Розробити тестові завдання з двох тем індивідуальних завдань:

Тематика індивідуальних завдань

1. Звичаї як стійкий регулятор масової поведінки.
2. Функціональне значення та психологічні характеристики звичаїв.
3. Паніка як різновид масової поведінки.
4. Психологічна характеристика паніки та її причини.

5. Динаміка паніки.
6. Методи та шляхи запобігання паніки.
7. Психологічні механізми та стратегії масової маніпуляції.
8. Поняття психологічної маніпуляції та її види.
9. Психологічні особливості масової маніпуляції, структура маніпулятивного впливу.
10. Психологія деструктивних культів. Деструктивний масовий вплив.
11. Технології маніпуляції масами.
12. Пропаганда як різновид психологічного впливу на маси.
13. Масова культура як феномен психології масової поведінки.
14. Соціальні інститути та психологічні механізми формування масової культури.
15. Вплив масової культури на формування моделей поведінки.

7. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, лекції-візуалізації, лекція-діалог, лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку, робота в команді, дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, ознайомлювальні (початкові) ігри, метод проєктної роботи.

Під час викладання дисципліни «Психологія масової поведінки» використовуються такі методи навчання:

- 1) словесний метод (лекція (на основі проблемного викладу), дискусія, бесіди, розповіді, навчальна дискусія, співбесіда тощо);
- 2) практичний метод (практичні заняття, робота з науковою та методичною літературою, практичні та ситуаційні вправи, самостійне спостереження);
- 3) наочний метод (ілюстрації, демонстрації, створення презентацій, тощо);
- 4) робота з навчально-методичною та нормативною літературою (конспектування, тезування, анотування, складання реферату);
- 5) відеометод у поєднанні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані, робота з інформаційним ресурсом Інтернет тощо);
- 6) самостійна робота (розв'язання програмних завдань);
- 7) індивідуальна науково-дослідна робота студентів.

8. Методи контролю

Основними видами контролю засвоєння змісту дисципліни «Психологія масової поведінки» є такі:

- методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда;

- методи письмового контролю: термінологічний диктант, написання есе, тематичний письмовий контроль; підсумкове письмове тестування;
- методи самоконтролю: самоаналіз.

9. Розподіл балів, що отримують студенти

Вид занять	Змістовий модуль №1	Змістовий модуль №2	Сума
	T1 – T3	T4 – T7	
Лекції	5	5	10
Практичні заняття	15	15	30
Виконання завдань до самостійної роботи	15	15	30
Тести МК-1, МК-2	10	10	20
Всього	45	45	90
Диференційований залік			10
Усього			100

T1, T2...T7 - теми.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни.
2. Методичні вказівки щодо семінарських занять і самостійної роботи.
3. Засоби діагностики знань: тести для поточного і підсумкового контролю, правила нарахування балів за всі види навчальної діяльності здобувача вищої освіти при вивченні курсу, система онлайн-тестування (віртуальний освітній простір Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського та система оцінки якості навчання й тестування знань <http://krnu.org/course/view.php?id=1135>).

11. Рекомендована література

Основна

1. Ануфрієва Н. М. Соціальна психологія: навч. посіб.; 3-тє вид. Київ : Каравела, 2016. 370 с.
3. Бойко О. Д. Політичне маніпулювання. Київ: Генеза, 2010. 560 с.
4. Волвенко Н. М. Феномен мас і процеси масовизації суспільства [Електронний ресурс] *Вісник СевНТУ. Серія: Політологія : зб. наук. пр. / Севастопол. нац. техн. ун-т. Севастополь, 2013. - Вип. 145. - С. 133-136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsntupol_2013_145_29*
5. Городенко Л. М. Поняття «масова свідомість»: принципи формування і демасифікації [Електронний ресурс] *Українське журналістикознавство : наук. зб. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т журналістики. Київ, 2013. - Вип. 14. С. 62-66. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uzhz_2013_14_13*
6. Дроздовська О. М. Понятійно-категоріальний апарат масової свідомості як різновиду суспільної свідомості [Електронний ресурс] *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя, 2007. Вип. 31. С. 44-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpqgzdia_2007_31_8*
7. Зеленін В. По той бік правди: НЛП як зброя інформаційно-пропагандистської війни: навчальний посібник. Київ: Люта справа, 2015. 384 с.
8. Копець Л. Класичні експерименти в психології: навч. посібник. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 283 с.
9. Матвійчук Т. Ф. Конфліктологія: навчально-методичний посібник. Львів: «Галич-Прес», 2018. 76 с.
10. Москалик Г. Ф., Ткачук Т. Л., Данилевська В. В., Гоян І. М., Запорожченко О. В. Імідж керівника у публічному управлінні та його соціально-психологічні особливості. *Перспективи та інновації науки № 8 (26) 2023. 497-508 с.*
11. Москалик Г. Ф., Порпуліт О. О., Прокоф'єва О. О., Гаркавенко Н. В., Кривоніс Т. Г. Особливості психологічного впливу на масові настрої. *Наукові перспективи № 6 (36) (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина») 2023. 387-397 с.*

12. Чукавіна Т. Е. Маса та масова свідомість. Людини в масі. *ВІСНИК Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Філософія. Психологія. Педагогіка. Випуск 3/2011.

13. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Посібник. Київ: Академвидав, 2011. 448 с.

14. Савенкова Л. О. Психологія спілкування: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2015. 309с.

15. Сахно П. І., Сахно К. С. Психологія мас: конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет, 2022. 116 с.

16. Туриніна О. Л. Психологія масової поведінки: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012. 152 с.

Допоміжна

1. Копець Л. Класичні експерименти в психології: навч. посібник. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 283 с.

2. Молодь і право. Інф. випуск №1. Укр. нац. комітет молодіжних організацій. Київ, 2012. 35 с.

3. Основи соціально-психологічного тренінгу: науково-практичні рекомендації / за заг. ред. Л. І. Казміренко. Івано-Франківськ: Симфонія-форте, 2011. 136 с.

12. Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua>.
2. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>.
3. Електронна бібліотека Інституту соціальної та політичної психології URL: <https://ispp.org.ua/elektronna-biblioteka/>